

3 KRONIKA7I

2023

IZ ZGODOVINE ILIRSKE BISTRICE

71
2023

KRONIKA

kronika.zzds.si/kronika

Iz zgodovine Ilirske Bistrice

Uredil Miha Preinfalk

IZDAJA ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

<https://zzds.si>

Kronika 2023, letnik 71, številka 3 – Iz zgodovine Ilirske Bistrice

Odgovorni urednik/ Managing editor:

dr. Miha Preinfalk (Ljubljana)

Tehnična urednica/ Technical editor:

mag. Barbara Šterbenc Svetina (Ljubljana)

Uredniški odbor/ Editorial board:

mag. Sonja Anžič-Kemper (Pforzheim, Nemčija), dr. Aleš Gabrič (Ljubljana),
dr. Stane Granda (Ljubljana), dr. Katarina Keber (Ljubljana), dr. Miha Kosi (Ljubljana),
dr. Harald Krahwinkler (Celovec), Irena Lačen Benedičič (Jesenice),
dr. Tomaž Lazar (Ljubljana), dr. Hrvoje Petrić (Zagreb), dr. Vlasta Stavbar (Maribor),
dr. Imre Szilágy (Budimpešta) in dr. Nadja Terčon (Piran)

Za znanstveno korektnost člankov odgovarjajo avtorji.

© Kronika

Redakcija te številke je bila zaključena:

20. oktobra 2023

Naslednja številka izide/ Next issue:

februar/ February 2024

Prevodi povzetkov/ Translations of Summaries:

Manca Gašperšič - angleščina (English)

Lektoriranje/ Language Editor:

Rok Janežič

Uredništvo in uprava/ Address of the editorial board:

Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU / Milko Kos Historical Institute at ZRC SAZU
Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana

Letna naročnina/ Annual subscription:

za posameznike/ Individuals 25,00 EUR

za študente in upokojene/ Students and Pensioners 18,00 EUR

za ustanove/ Institutions 30,00 EUR

Cena te številke v prosti prodaji/ Single issue 20,00 EUR

Izdajatelj/ Publisher:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije

Aškerčeva cesta 2

SI-1000 Ljubljana

Transakcijski račun/ Bank Account:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije 02010-0012083935

Sofinancirajo/ Financially supported by:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije/ Slovenian Research Agency
ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa/ ZRC SAZU, Milko Kos Historical Institute

Izid te številke je finančno podprla tudi:

Občina Ilirska Bistrica

OBČINA
ILIRSKA
BISTRICA

Računalniški prelom/ Typesetting:

Medit d.o.o.

Tisk/ Printed by:

Fotolito Dolenc d.o.o.

Naklada/ Print run:

420 izvodov/ copies

Revija Kronika je vključena v podatkovno bazo/ Kronika is indexed in:

Scopus; Historical Abstracts, ABC-CLIO; MLA International Bibliography; PubMed; ERIH Plus; Bibliography of the History of Art.

Na naslovni strani/ Front cover: Ilirska Bistrica v 70. letih 20. stoletja. Pogled na stavbe današnjega sodišča, banke, občine in pošte / Ilirska Bistrica in the 1970s. View of the buildings of today's courthouse, bank, municipality and post office (hrani /kept by: Knjižnica Makse Samsa Ilirska Bistrica).

Na zadnji strani/ Back cover: Vitraž na Gregorčičevi 15 v Ilirski Bistrici z grbom Ilirske Bistrice ter zastavami Avstro-Ogrske in Avstrijskega primorja, domnevno 70. leta 19. stoletja. Heraldične barve niso povsem točne. / Stained glass window at 15 Gregorčičeva Street in Ilirska Bistrica with the coat of arms of Ilirska Bistrica and the flags of the Austro-Hungarian Empire and the Austrian Littoral, presumably from the 1870s. Heraldic colours are not entirely accurate (foto / Photo: Marjan Krebelj).

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4Ilirska Bistrica)(082)

IZ zgodovine Ilirske Bistrice / uredil Miha Preinfalk ; [prevodi povzetkov Manca Gašperšič - angleščina]. - Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2023. - (Kronika, ISSN 0023-4923 ; letn. 71, št. 3)

ISBN 978-961-6777-32-2
COBISS.SI-ID 169613571

KAZALO

Razprave

Miha Preinfalk:	Ilirska Bistrica – dva kraja, ena zgodovina445
	Ilirska Bistrica. Two places, one history447
Boris Golec:	Kdaj in zakaj je bilo Trnovo trg449
Vanja Kočever:	Kužna epidemija leta 1631 na Kranjskem in njena razširjenost ob zgornjem toku reke Reke471
Vanja Kočever:	Trnovsko župnišče kot prenočišče cesarja Karla VI. na potovanju ob dednih poklonitvah notranjeavstrijskih dežel leta 1728489
Damir Tulić, Mario Pintarić:	Altaristička i kiparska oprema župne crkve svetog Petra u Ilirskoj Bistrici519
Igor Gardelin:	Plemiška rodbina Porcia in zapuščina Hanibala Alfonza kneza Porcia na gradu Prem535
Boris Golec:	Dvorec Trnovo – tri razrešene neznanke: nastanek, izginotje in lokacija561
Boris Golec:	Skladatelj Fran Gerbič in Trnovo pri Ilirski Bistrici575
Aneja Rože:	Spominska obeležja Dragotinu Ketteju od pesnikove smrti do stote obletnice njegovega rojstva.....591
Bogdan Kolar:	Začetki ustanove notredamskih sester v Trnovem611
Nejc Bratina:	Delovanje telovadnega odseka Orel na Ilirskobistriškem623
Emilija Kastelic:	Arhitektura občine Ilirska Bistrica in okolice v obdobju fašizma631
Eda Belingar:	Načrtovanje palače nekdanje Hranilnice (Cassa di Risparmio) v Ilirski Bistrici643
Urška Godina:	Sakralna umetnost Toneta Kralja na Primorskem. Umetniška dela v cerkvah na Ilirskobistriškem657
Irena Uršič:	Možje in fantje z Ilirskobistriškega v italijanski vojaški suknji. Med imeni pobeglih in mrtvih ter spomini preživelih679
Klemen Kocjančič:	Vojaške operacije v času nemške okupacije Ilirske Bistrice in okolice med drugo svetovno vojno.....703
Denis Cerkvenik:	Zaključni boji v okolici Ilirske Bistrice ob koncu druge svetovne vojne.....717
Tjaša Jakop:	Opis govora vasi Jelšane.....727

Jubilej

Vojko Čeligoj, raziskovalec ilirskobistriških korenin in skozi desetletja kronist bistriškega vsakdana s fotografskim aparatom v roki (<i>Dragica Jaksetič</i>)735

Ocene in poročila

Janez Bilc: Kronika fare trnovske na Notranjskem (<i>Bogdan Kolar</i>).....	737
Vlasta Beltram: Svet med Snežnikom in Slavnikom med drugo svetovno vojno (<i>Klemen Kocjančič</i>)	738

1.01 Izvirni znanstveni članek

DOI: <https://doi.org/10.56420/Kronika.71.3.17>
CC-BY-NC-ND**Tjaša Jakop**

dr., višja znanstvena sodelavka, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: tjasa.jakop@zrc-sazu.si
ORCID: 0000-0002-1299-4431

Opis govora vasi Jelšane

IZVLEČEK

V prispevku je predstavljen krajevni govor Jelšan. Govor dialektologi uvrščamo v notranjsko narečje primorske narečne skupine, ki je po izvoru dolenjsko narečje, prekrito z mlajšimi primorskimi pojavi. Podrobneje je obravnavano glasoslovje govora, izpostavljene pa so tudi njegove oblikoslovne posebnosti ter besedje, značilno za to obmejno območje.

KLJUČNE BESEDE

Jelšane, slovenska dialektologija, jezikovni stik, primorska narečna skupina, notranjsko narečje, narečno glasoslovje, narečno oblikoslovje in narečna leksika

ABSTRACT

THE LOCAL DIALECT OF THE VILLAGE OF JELŠANE

The article presents the local dialect of Jelšane. Classified as an Inner Carniolan (Notranjska) dialect belonging to the Littoral (Primorska) dialect group, it evolved from the Lower Carniolan (Dolenjska) dialect, taking on more recent Littoral features. The contribution provides a detailed presentation of the dialect in terms of its phonology as well as morphological peculiarities and vocabulary, typical of this border area.

KEY WORDS

Slovenian dialectology, language contact, Littoral (Primorska) dialect group, Inner Carniolan (Notranjska) dialect, dialect phonology, dialect morphology, and dialect lexis

Predstavitev krajevnega govora Jelšan

Jelšane so notranjska vas v občini Ilirska Bistrica, ob regionalni cesti Ilirska Bistrica–Rupa, na meji s Hrvaško. Krajevno ime Jelšane, ki je množinsko ime za prebivalce kraja **Jelša* ali **Jelše*, je izpeljano iz nekdanjega krajevnega imena **Jelša* ali **Jelše*, to pa iz občnega imena *jelša* »drevo *Alnus glutinosa incana*«; prvotno pomeni torej »prebivalce kraja Jelša ali Jelše«. ¹ Domačini za kraj uporabljajo narečno poimenovanje *Juša:ne*, prebivalci se imenujejo *Juši:aući*, govorijo pa *po juši:ausku*.

Krajevni govor Jelšan spada v notranjsko narečje, ki ga uvrščamo v primorsko narečno skupino. ² Notranjsko narečje je po izvoru dolensko narečje, ki je prekrito z mlajšimi primorskimi pojavi, tako da spada danes po slušnem vtisu in novjših razvojih k primorski narečni skupini. ³ Govori se v srednji in zgornji Vipavski dolini (od Ajdovščine, Postojne do Ilirske Bistrice, Divače pa vse do Opčin in Trsta). Govor Jelšan je najjužnejši notranjski govor in meji na čakavsko čiško narečje. Narečno gradivo za Jelšane je avtorica prispevka zbrala v letih 2011–2016. Zbiranje gradiva je potekalo z metodo snemanja prostogovorjenih besedil in z metodo terenske ankete

Narečje ohranjajo tudi mlajše generacije: Katja Bubnić (roj. 1986), ustvarjalka nakita iz naravnih materialov in poldragih kamnov ter voditeljica ustvarjalnih makrame delavnic in delavnic plesa, na domačem travniku (foto: Katja Bubnić, maj 2023).

po vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas* (SLA). Glavna informatorja sta bila domačina Miran Udovič (roj. 1942 v Jelšanah) in Katja Bubnić (roj. 1986 v Postojni).

Slovenski lingvistični atlas (SLA) je eno temeljnih del slovenske dialektologije. Danes je v SLA zajetih 417 krajevnih govorov (od tega 337 v Sloveniji, 28 v Italiji, 39 v Avstriji, 2 na Madžarskem in 7 na Hrvaškem); v mreži teh točk oziroma krajevnih govorov imajo Jelšane številko 156 (tj. T156). Sosednje govore je med letoma 1952 in 1958 zapisal in popisal Tine Logar: Podgrad (T153), Trnovo pri Ilirski Bistrici (T155) in Podgraje (T157), leta 1959 pa Jakob Rigler: Hrušica (T152) in Sabonje (T154). V članku bodo predstavljene vse ravnine govora: podrobneje bodo podane glasoslovne in oblikoslovne značilnosti govora, na koncu pa še nekaj leksikalnih posebnosti ter krajše narečno besedilo.

Glasoslovje govora

Govor pozna le jakostno naglaševanje; tonemska nasprotja so odpravljena. Tudi kolikostna nasprotja so zaradi podaljšanja kratkih naglašanih samoglasnikov v zadnjem ali edinem zlogu odpravljena in nado- meščena s kakovostnimi: naglašeni samoglasniki so lahko samo dolgi; kratki so le nenaglašeni.

Samoglasniki

Samoglasniški sistem dolgih naglašanih samoglasnikov je enoglasniško-dvoglasniški; sestavlja ga 5 dvoglasnikov (*i:ə*, *e:ɛ*, *je:/iä:*, *uo:/ua:*, *u:ə*) in 6 enoglasnikov (*i*, *e*, *ə*, *a*, *o* in *u*).

Prikaz izvora dolgih naglašanih samoglasnikov: ⁴

- i:* ← stalno dolgi **i* in kratko akutirani **i*- v nezadnjem besednem zlogu (*k'ri:š*, *'li:ce*, *'si:n*, *s'tri:c*, *s'tri:na*; *'xi:ša*, *ku'ri:tu*, *ug'ni:šće*, *stra'ni:šće*, *'ši:lu*, *'ži:la*, *ž'li:ca*; *'si:va*)
← včasih **i* po mlajšem umiku naglasa (*'i:ma*, *je 'ži:viu*)
← v prevzetih besedah (*bu'ti:ga* 'trgovina', *fa'mi:lija*, *ku'ši:n* 'blazina', *ošta'ri:ja* 'gostilna')
- i:ə* ← stalno dolgi **ē* in kratko akutirani **ē*- v nezadnjem besednem zlogu (*'li:ət* 'led', *'pi:əć*, *sər'ci:ə*, *u'ši:əsu* 'uho', *'ži:ənska*)
← stalno dolgi nosni **ē* in kratko akutirani **ē*- v nezadnjem besednem zlogu (*i'mi:ə*, *'pi:ət* 'pet', *'ri:əp*, *sər'ši:ən*, *'ši:əst* 'šest', *g'ri:əm*, *t'ri:əsem*, *'vi:əžem*, *'di:ətela*, *s'ri:əća*, *ne'sri:əća*, *smo se s'ri:əćali*)
← v prevzetih besedah (*fər'mi:ənta* 'koruza')
- je:/iä:* ← umično naglašeni in novoakutirani **ē*- (*'čä:lu*, *'riä:bra* (I mn.); *'šje:stra*, *'tje:ta*, *'žiä:na*; *je 'nje:sla*, *'tje:be*)

¹ Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, str. 176.

² Logar in Rigler, *Karta slovenskih narečij*.

³ Logar, *Slovenska narečja*, str. 124–125.

⁴ Po Jakop, *Govor vasi Jelšane*, str. 140–142, z dodanim gradivom iz 2016.

- ← stalno dolgi nosni **ē* ('piä:ta, ub de'vja:tix; 'mje:xku, 'tje:ski; 'žje:t 'žeti')
- ← nosni **ē*- v zadnjem/edinem besednem zlogu ('ziä:t)
- ← včasih iz **a* ('dje:leč)
- ← v prevzetih besedah ('lu'tje:rna)
- e:ī** ← stalno dolgi jat **ē* in kratko akutirani jat **ē*- v nezadnjem besednem zlogu ('b're:iskva, č're:ivu, k'le:išče, d've:i, 'le:ip, s'le:ip; 'le:ipu; 'ne:ima (3. os. ed.); 'ce:ista, 'de:ikla, ku'le:inu, 'le:ita (R ed. s. sp.), p'le:ive, s't're:ixa, 'te:ime, t're:ibux; ž'e'le:izna; na s're:idi; 'de:ilale)
- e:** ← včasih **i* v zadnjem/edinem besednem zlogu ('ne:č 'nič', 're:t 'rit')
- ← včasih nosni **e* po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('je:zik)
- ← **e**, ki je prišel pod naglas po mlajšem umiku naglasa ('se:nce)
- ← v prevzetih besedah ('fe:bra 'vročina, 'ke:tina 'veriga, kan't're:ga 'stol')
- a:** ← stalno dolgi **ā* in kratko akutirani **ā*- v nezadnjem besednem zlogu ('b'ra:da, gos'po:da:r, 'ja:buka (I mn., I dv.), 'la:s, v'ra:t, v'ra:ta; b'ra:ta (R ed.), k'ra:va, 'ma:ma; s'ta:ra, zd'ra:va)
- ← **ā*- v zadnjem/edinem besednem zlogu ('b'ra:t)
- ← stalno dolgi **ā* in kratko akutirani **ā*- v nezadnjem besednem zlogu ('da:n, 'la:n, 'ma:x, 'va:s; bu'la:n; 'ma:ša, 'ta:šča)
- ← včasih **a* po umiku naglasa ('za:čnen 'začnem', za'ma:šen, 'za:vas 'za vas')
- ← v prevzetih besedah ('ca'va:te 'copati', 'ča:ča 'oče', fra:jar 'njen fant' in fra:jarica 'njegovo dekle', štra'ma:c ali štra'tarc 'blazina, na kateri se leži', va:jkušnica 'prevleka za blazino', zer'ma:n 'bratranec' in zer'ma:na 'sestrična', ž'la:xta; s'ku:ru 'temno'; je pa'sa:lo 'je šlo mimo, skozi, čez')
- o:** ← **o* iz knjižnega jezika ali v prevzetih besedah ('o:špice, 'o:čim, ner'vo:žan; 'fa'čo:u 'ruta', ka'po:t 'plašč', 'no:no, 'no:na; b'jo:ndast, 'čo:raū (slabšalno 'slep'), 'ro:šast 'rdeč')
- ← včasih **a** v položaju pred -*u* (zd'ro:u)
- uo:/ua:** ← umično naglašeni in novoakutirani **ō*- ('č'lua:vik, 'gua:ra, 'k'uo:sa, 'k'ua:za, 'n'uo:ga, 'n'ua:xat 'noht', 'ua:rax, 'ua:sa, 'uo:da/ua:da)
- ← **o** po mlajšem umiku naglasa ('ua:ku 'oko', 'ua:trək 'otrok'; 'k'uo:sit, 'l'uo:vit, 'uo:pren 'odprem')
- ← **ō* ('s'nuo:p, 'uo:na, 'duo:li, 'p'uo:li (nov.) ali 'p'uo:tle (star.))
- ← stalno dolgi nosni **ō* ('r'uo:ka, 'mu:aka)
- ← v prevzetih besedah (bu't'uo:n 'gumb')
- u:ə** ← stalno dolgi nosni **ū* in **ū*- ('k'ru:ax 'krog', 'mu:əš, 'pu:ət, 'ru:aka (nov.), t'ru:əbəc (slabšalno 'usta'), 'zu:əp; 'gu:əba, 'tu:əča, 'nu:ətri)
- ← umično naglašeni in novoakutirani **ō*-

- ← stalno dolgi nosni **ū* in kratko akutirani **ū*- v nezadnjem besednem zlogu ('k'lu:č, 'ku:ga, me'xu:r, p'lu:ča, 'u:sta, 'u:stnica; g'lu:x, 'su:x, ta d'ru:gi; ju:tru, k'lu:ka, k'ru:xa (R ed.); 'ču:dən)
- ← **ū* v zadnjem/edinem besednem zlogu ('ju:x 'jug', k'ru:x, u'nu:k)
- ← stalno dolgi **ō* ('g'nu:j 'gnoj', ku'ku:ša 'kokoš', 'ku:st 'kost', 'lu:pa 'lopa', 'mu:rje, 'mu:st, ne'bu:, 'nu:č, 'nu:s, 'nu:žič 'nož, se'nu:, 'su:la 'šola', s'tu: 'sto', 'vu:s; 'mu:j, le'pu:, 'nu:tər, s'ku:zi, p'ru:ti, 'tu:; je b'lu:)
- ← **al** ← zlogotvorna **l* in **l*- ('pu:s 'polž', 'su:za, '(v)u:k; 'du:go -a, 'pu:na)
- ← včasih **u* po mlajšem umiku naglasa (lahko tudi po naglasni analogiji) ('su:šit, je 'u:ču, so 'ku:pili)
- ← v prevzetih besedah ('mu:lac 'fant' in 'mu:la 'dekle', 'pu:na 'pest', 'šu:štar 'čevljar')
- ə:** ← **ə* v zadnjem/edinem besednem zlogu ('də:s, pə:s)
- ← **ə** po mlajšem umiku naglasa s končnega zloga ('kə:de 'kdaj', 'lə:xku 'lahko'; pə:r'dit 'prdeti', s'mə:r'dit 'smrdeti')
- ← včasih naglašeni **a** ali **ə** v nezadnjem zlogu ('kə:meñe, 'kə:mər 'kamor', 'kə:sno 'pozno, kasneje', s'tə:za)
- ← včasih kratki naglašeni **a** v zadnjem/edinem besednem zlogu ('bə:t 'kladivo')
- ← različni reducirani samoglasniki, ki so prišli pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('pə:ršu 'prišel', od d'rə:gdī 'tujec (od drugod)')
- + **ə:r** ← zlogotvorna **r* in **r*- ('bə:rke, 'gə:rlu, o'bə:rvi, 'pə:rsi, 'pə:rst, s'mə:rt; čə:rni (I mn.), 'gə:rbašt; je u'mə:ru, se je 'və:rniū)

Samoglasniški sistem kratkih nenaglašanih samoglasnikov sestavlja 6 samoglasnikov: *i*, *ə*, *e*, *a*, *o* in *u*. Nenaglašeni *o* prehaja v *u* v položaju pred naglasom ('ku'ku:ša 'kokoš', ku'le:inu, ku'pi:tu, pu'tu:ki (I ed.), gnu'ja: (R ed.); bu'la:n; u'ku:li), najpogosteje pa v izglasju ('čä:lu, č're:ivu, 'gə:rlu, 'ma:slu, 'rjä:bru, u'si:əsu, 'zi:tu; 'be:ilu, 'gə:rdu, 'ja:ku 'zelo', 'ma:lu, 'kə:snu 'pozno', pre'də:rtu, u'tə:rjenu; se je 'je:ilu, m'la:tilu, su'si:lu, pre'na:šalu, 'və:rglu, je sfa'le:ilu). V govoru ni mogoče opaziti moderne vokalne redukcije ali pa je zelo šibka (na primer 'ba:čvica 'majhen sod', b'ri:t'vica, 'u:stnica; bi'li:, 'ku:pili, je po'za:bila, zas'lu:žili itd.).

Soglasniki

Pri soglasnikih naletimo na naslednje posebnosti:⁵ Govor pozna mehke soglasnike *n*, *l* in *č*: 'cu:na,

⁵ Po Jakop, *Govor vasi Jelšane*, str. 142–143, z dodanim gradivom iz 2016.

lo'ba:na, 'ka:meňa (R ed.), 'ni:va, s'ka:dňa (R ed.), s'vi:ňa, u'nu:kiňa, se 'za:ne, 'di:atela, 'ka:šal, p'lu:ča, pər'ja:tlī (I mn.), s'ku:la 'luknja, jama, 'ta:lar 'krožnik', 'za:kle (T mn.); g'lu:x, se pərpe'la; x'ci:, 'mər:lić, 'nu:ć 'noč, 'pi:ac, s'ri:aca, 'su:xići 'jabolčni krljji'.

Prehoda *g > γ* – kot je značilno za nekatere pri-morske govore – govor ne pozna (na primer 'gua:ra, 'du:go), le v izglasju gre končni *-g > -x* ('ju:x 'jug', k'ru:ax 'krog', p'lu:x oziroma p'lə:x (star.) 'plug', 'ru:ax 'rog'; 'du:x 'dolg'); tudi končni *-m > -n* ('ne:iman, pel'ja:n se, se'di:n, 'vi:di:n, ne z'na:n 'ne vem'; 'vu:lan pa k'ra:van, ži'va:lin (D mn.); na 'su:xin, na 'va:rnin, 'ta:n); soglasniška skupina *st > št* (na štr'uo:ki 'na ko-ruzem storžu', oš'tri:na); soglasniška skupina *sk > šk* (šk'ri:ňa); soglasniška skupina *šč* je ohranjena (stra'ni:šće, topo'ri:šće).

Prvotni soglasniški skupini *tl* in *dl* sta se v opis-nem deležniku asimilirali v *l* (na primer je 'pa:la, p'rije:la, (s)p'lje:la ('s)pletla', se je 'je:ilu). Pred vzglas-nim *o-* se v govoru pojavi protetični *v-* (na primer 'vo:uca 'ovca', 'vo:gña 'ogenj, R ed.). Prvotni *j* je ohran-jen pred vzglasnim *i-* ('je:gla 'igla', jeg'li:ca 'iglica'). Govor pozna prilikovanje soglasnikov po zvenečnosti (na primer pot'ku:va, 'si:æzdeset), ne pozna pa preglasa za palatalnimi soglasniki (na primer Oš'ta:rjovi).

Naglas

Naglas ni vezan na določeno mesto v besedi. Naglašeni samoglasniki so samo dolgi, nenaglašeni samoglasniki samo kratki. Govor ne pozna tonem-skega naglaševanja; naglas je jakosten, kolikostna na-sprotja so odpravljena.

Med mlajše narečne premike sodijo samogla-sniki, ki so prišli pod naglas po umiku naglasa s končnega zloga ('ua:trək 'otrok', 'ua:ku 'oko', č're:ivvu 'črevo', 'kuo:lu, 'puo:krou 'pokrovka'; p'le:ten, 've:sok 'visok', za'ma:šen; 'uo:pren 'odprem', 'za:čnen, 'i:ma, j'ə:skat 'iskati', 'kuo:sit, 'luo:vīt, 'pər:nest 'prinesti', (ras)'kuo:pat, 'sə:gret 'segreti', 'su:šit, 'za:spat, 'mə:ncat 'mencati', 'mə:ncay, je dər:žay, je 'je:mu 'imel', pə:stiu 'pustil', 'ra:unay, 'ži:viu 'živel', san se u'ču, smo 'ku:pili,

je po'za:bila, so 'pər:šli; 'sə:mo 'samo'); tudi predlog po-tegne naglas na predhodni zlog ('pər:nas, 'za:vas itd.).

Oblikoslovje govora

Samostalniki srednjega spola ohranjajo prvotni spol v ednini ('čā:lu 'čelo', 'gə:rlu, 'ju:tru, ku'le:inu, 'me:istu, m'le:iku, ne'bu, 'riā:bru, 'sje:dlu, sto'pa:lu, u'ši:asu 'uho'; 'li:ce, 'mu:rje 'morje', 'pu:le 'polje', 'se:nce, 'te:ime 'teme'), prav tako v množini ('li:ca, 'ua:kna, 'riā:bra, sto'pa:la, u'ši:asa), v dvojini pa so maskulinizi-rani (na primer d'va: 'ua:kna).

Dvojino uporabljajo samo za samostalnike in pri-devnike moškega spola; za samostalnike in pridevni-ke ženskega spola ter za vse glagolske oblike name-sto dvojine uporabljajo množino: d'va: 'dua:bra 'si:na, d'va: ot'ruo:ka toda d've:ī 'dua:bre 'tiā:te, d've:ī ko'zi:ce; 'mi:dva ži'vi:mo, 'vi:dva ži'vi:ste, smo se poro'ci:li 'sva se poročila'.

Samostalniki ženskega spola na *-ev* so iz *u-*jevske sklanjatve prešli v *a-*jevsko (oziroma iz 2. ženske skla-njatve v 1. žensko sklanjatev), kar kaže na težnjo po posploševanju *a-*jevskih končnic, na primer b're:iskva 'breskev', b'ri:tva, 'ci:arkva, pot'ku:va 'podkev'.

Posebnosti pri sklonih: D ed. m. in s. sp. na *-i* (b'ra:ti, 'ua:kni); M ed. m. in s. sp. na *-i* (pər b'ra:ti, na 'nā:bi 'na nebu', po 'nu:si, na 'su:nci, na 'və:rxi, u 'və:rtci 'v vrtcu', u z'ra:ki); O ed. o-jevske sklanjatve (*-om, -em*) > *-ən* (səz b'ra:tən, səs st'ri:cən, səs gə:rlən, səs v'ra:tən 'z vratom', pot ku'le:inən); R mn. *-ov > -u* ('ne:ima 'pər:stu 'nima prstov'); D mn. o-jevske skla-njatve (*-om, -em*) > *-ən* (b'ra:tən, 'si:nən); O mn. o-jevske sklanjatve (*-i*) > *-mi* (səs ot'ru:cmi 'z otroki', səs u'ši:əsmi).

V mn. sam. m. sp. se je namesto nenaglašene končnice *-je* posplošila končnica *-i* (na primer b'ra:ti, s'va:ti), naglašena končnica pa je ohranjena (na pri-mer lūd'jə: 'ljudje', las'jə:, zub'jə:); ne poznajo podalj-sevanja osnove *z -ov-*, značilnega za osrednja narečja (tj. za govore gorenjske, rovtarske in dolenske nareč-ne skupine), na primer 'si:ni, pər 'si:nix, səs 'si:nmi 's sinovi'.

Sklanjanje samostalnikov moškega spola:

	I	R	D	T	M	O
ed.	'si:n	'si:na	'si:ni	'si:nā ⁶	pər 'si:ni	səs 'si:nən
dv.	'si:na	'si:nu	'si:nən	'si:na	pər 'si:nix	səs 'si:nmi
mn.	'si:ni	'si:nu	'si:nən	'si:ne	pər 'si:nix	səs 'si:nmi

Sklanjanje samostalnikov ženskega spola:

	I	R	D	T	M	O
ed.	k'ra:va	k'ra:ve	k'ra:vi	k'ra:vo	pər k'ra:vi	səs k'ra:vo
dv.=mn.	k'ra:ve	k'ra:u	k'ra:van	k'ra:ve	pər k'ra:vax	səs k'ra:vami

⁶ Samostalniki moškega spola ločijo v T ed. podspol živosti: na primer 'vi:dim si:na : 'vi:dim k'lu:ć.

V pridevniški sklanjatvi imamo v rodilniku ednine moškega spola pri priponi *-ēga* refleksi *-iga* (na primer *dole:ĩnskiga*, *ka'ti:ariga*, *ši:asti'ši:azdesetiga*).

V sedanjiški spregatvi se je (kot pri večini govorov primorske narečne skupine) atematska glagolska spregatev posplošila tudi pri tematskih glagolih; namesto *-ta*, *-te* imamo *-sta*, *-ste*: *'de:ĩlaste*, *g'li:adaste*, *g'ri:aste*, *'da:ste*, *'vi:diste*, *ži'vi:ste*. Pri glagolih, pri katerih se nedoločnik v knjižnem jeziku končuje na *-sti*, so nekatere nedoločniške oblike nastale analogično po sedanjiški obliki (na primer *'na:jdit*). Uporabljajo tudi predpreteklik, na primer *so b'li: za'de'li*. Glagoli na *-uje* imajo končaj *-eva* (se *pribli'že:va* 'približuje se', *so raziš'ke:vali*, *so se zadər'že:vali*, *se zmiš'le:va* 'si zmišljuje').

Besedje govora⁷

Od besedja prevladujejo neprevzete besede, nastale v kontinuiranem jezikovnem razvoju, na primer: **brada** = *b'rā:da* (< psl. **borda* 'brada'), **las** = *'la:s* (< psl. **volso* 'las'), **vrat** = *v'rā:t* (< psl. **vorto* 'vrat'), **vrata** = *v'ra:ta* (< **vorta*, kolektiv od psl. **vorto* 'vrata', kar kaže na prvotno dvodelnost vrat);

čelo = *'čā:lu* (< psl. **čelo* 'čelo'), **rebro** = *'rjā:bru* (< psl. **rebro* 'rebro'), **sestra** = *'sijā:stra* (< psl. **sestra* 'sestra'), **črevo** = *'čre:ĩvu* (< psl. **červo* 'črevo'), **lemež** = *'le:meš* (< psl. **lemežb* 'lemež'), **nevesta** = *ne've:ĩsta* (< psl. **nevēsta* 'nevesta'); **ognjišče** = *ug'ni:šče* (< **ognišče* ← psl. **ognb* 'ogenj'), **rit** = *'re:t* (< psl. **ritb* 'rit; zadnjica'); **roka** = *'rjō:ka* oziroma *'ru:ka* (nov.) (< psl. **rōka* 'roka'), **poppek** = *'pū:pa:k* (< **pōpēk* ← psl. **pōpēk* 'poppek'); **ujna** = *'u:jna* 'ujna; od ujca žena oziroma žena materinega brata' (< **ujbna* ← **ujbn* 'ujčev' ← psl. **ujb* 'ujec, materin brat'), **usta** = *'u:sta* (< psl. **usta* 'usta'), **mehur** = *me'xu:r* (< **mēxuřb* ← psl. **mēxb* 'meh'), **pljuča** = *p'lu:ča* (< psl. **pljuča* 'pljuča'); **žrd** = *'žā:rt* (< psl. **žrbdb* 'drog v plotu'),⁸ **smrt** = *s'mā:rt* (< psl. **smrbt* 'smrt').

Prevzete besede

Zaradi dolgotrajnih jezikovnih in kulturnih slovensko-romanskih in hrvaško-romanskih, torej slovensko-italijanskih in hrvaško-italijanskih stikov med prevzetimi besedami prevladujejo romanizmi, ki

pa jih je v primerjavi z ostalimi primorskimi narečji precej manj, na primer:

faš = *'fa:š* 'butara' (← it. *fascio*, ben. it. *fasso*, furl. *fas* 'snop, sveženj'),

febra = *'fa:bra* 'vročina, mrzlica' (← it. *febbre* 'vročina, vročica, mrzlica'),

frmenta = *fər'mi:anta* 'koruza' (← furl. *forment* 'koruza'),⁹

kareta = *ka're:ta*, *ka're:tica* 'ročni voziček z dvema kolesoma' (← ben. it. *carèta* 'ciza'),

karjola = *kar'jō:la* 'samokolnica' (← ben. it. *cariola*, it. *carriola* 'samokolnica'),

korona = *ku'ru:ana* 'travnik' (← istr. it. *corona* 'brežina na terasi med vrstami trt'),¹⁰

kušin = *ku'š'i:n* 'blazina' (← istr. ben. *cussin* 'blazina, podzglavnik'),

mula = *'mu:la* 'dekle' (← it. *mula* '(nezakonski) otrok'),

mulec = *'mu:ləc* 'fant' (← it. *mulo* '(nezakonski) otrok'),

porton = *par'tu:n* 'vhodna vrata' (← ben. it. *porton*, it. *portone* 'hišna vrata'),

punja = *'pu:ña* 'pest' (← (ben.) it. *pugno* 'pest'),

škalline = *ška'li:ne* 'stopnice' (← (ben.) it. *scala* 'stopnica'),¹¹

šterna = *s'tjē:rna* 'vodnjak' (← rom. **čisterna* < lat. *ci-sterna* 'podzemni prostor, v katerega se steka kap-nica'),

zerman = *zer'ma:n* 'bratranec' (← ben. it. *zerman* 'bratranec'),

zermana = *zer'ma:na* 'sestrična' (← ben. it. *zermana* 'sestrična').

Romanizmi so še: *bu'ti:ga* 'trgovina', *bu'tjō:n* 'gumb', *ca'va:te* 'copati', *fa'čō:u* 'ruta', *kan'tu:an* 'vogal', *kan'tre:ga* 'stol', *mi'ze:rija* 'katastrofa', *ošta'ri:ja* 'gostilna', *s'tu:rlo* 'nepremišljen, zaletav človek', *s'ku:re* 'polkne', *šku'ra:va* 'tema, ko se približuje nevihta', *s'ku:ru* 'temno'; *je pa'sa:lo* 'je šlo mimo, skozi, čez', *vse je na rika'ma:no* 'okrašeno, nakvačano'.

Germanizmi so redkejši:

aks = *'a:ks* ← nem. *Achse* 'os, prema',

cegel = *'ce:gu* 'opeka' ← nem. *Ziegel* 'opeka',

ranta = *'ra:nta* 'deska, letva' ← bav. nem. *Rante* 'palica', nem. *Rante* 'letva',

šporget = *s'pa:rget* 'štedilnik' ← nem. *Sparherd* 'štedilnik',

štanga = *s'ta:nga* 'oje' ← nem. *Stange* 'drog',

žlajf, **žlajfati** = *ž'la:jf* 'zavora', *ž'la:jfat* 'zavirati', ← *stifēn* 'brusiti' (po srvnem. diftongizaciji *i* > *ei* > *ai*).¹²

Germanizmi so še: *d'ra:t* 'žica', *'fa:rba* 'barva', *'nu:cat* 'potrebovati' in *'ri:xtat* 'urejati'.

⁷ V gradivu so navedene fonetično poknjžene oblike narečnih leksemov, ki jim sledijo: 1) njihov praslavski predhodnik ali 2) tujejezični vir. Simbol *** pomeni rekonstrukcijo, < 'se je razvilo iz', > 'se je razvilo v', ← 'tvorjeno iz' in 'xxx' pomen (po SLA 2.2: 52–58). Viri: ESSJ, SES, SLA 1.2 2011, SLA 2.2 2016.

⁸ Furlan, *O nastanku*, str. 51–52.

⁹ Pirona et al., *Il Nuovo Pirona*, str. 336.

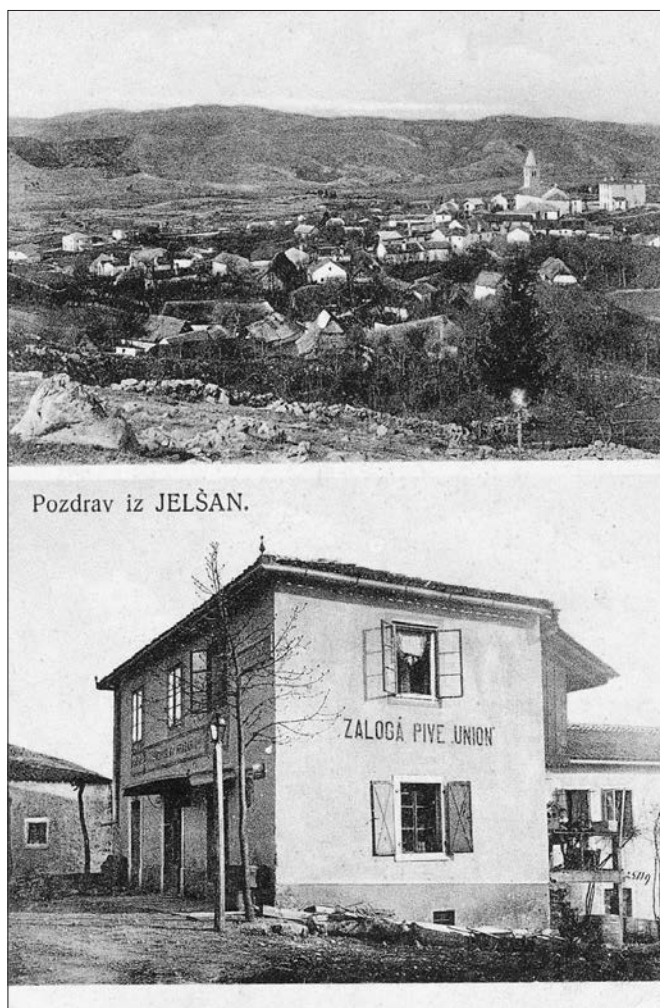
¹⁰ Manzini in Rocchi, *Dizionario storico*, str. 55.

¹¹ Boerio, *Dizionario*, str. 614; Doria, *Grande dizionario*, str. 573.

¹² Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika IV*, str. 461.

Miniatura stola (kant're:ga 'stol') z napisom Jušane na dnu, ki ga je izdelal informator Miran Udovič in ga podaril avtorici prispevka (foto: Tjaša Jakop, avgust 2023).

Razglednica iz Jelšan z gostilno pri Jurčevih; poslana 16. 1. 1917 v Vrbosko na Hvaru. Razglednico brani Marjan Baša iz Dolnjega Zemona (vir: Facebook stran Jelšane – ko so bile nekoč).

V Trnovem pri Ilirski Bistrici imajo za koruzo na primer iz 1952 podatek oziroma besedo *sirk* (*sîrk*), iz 1984 pa *frmenta* (*fər'miənta*); za bratranca imamo iz 1952 slovansko poimenovanje (*bratrānc*), toda *kužina* (*kužina*) za sestrično, za leto 1984 pa *strnič* in *strnička* (*s'tə:rnəč* in *s'tə:ni:čka*). Za jelšansko *štanga* imamo iz 1952 podatek *oje* (*wojē*), iz 1984 pa *š'ta:nya*. Za štedilnik imamo *šporget* (*š'po:ryərt*) in *žlajf* (*ž'la:jf*) za zavoro. Za jelšanski romanizem *korona* (za travnik) imajo v Trnovem leksem *travnik* (*t'ra:unək*).

Včasih ni jasno, ali gre za prevzem preko germanske ali preko romanske besede, na primer *štuk* = *s'tu:k* 'strop' ← nem. *Stuck* 'zmes drobnega peska, apnenega mleka, mavca za izdelavo štukatur' / it. *stucco* 'zmes drobnega peska, apnenega mleka in mavca'. V Trnovem pri Ilirski Bistrici je v rabi romanizem *šonfit* (*šonfit*) ← furl. *sofit*, it. *soffitto* 'strop'.

Vidni so tudi vplivi sosednjih čakavskih govorov; na primer

bačvica (*'ba:čvica*) 'majhen sod', **čača/tata** (*'ča:čal* / *'ta:ta*) 'oče', **čizme** (*'či:zme*) 'čevlji', **roba** (*'ro:ba*) 'perilo', **suma** (*'su:ma*) 'gozd', **krov** (*k'ro:u*) 'streha' (← hr. *krov* 'streha', toda tudi *s'tre:ixa*); **čorav** (*'čo:rau*) 'slabš. slep', prid. **puna** (*'pu:na*) 'polna', **ja** (*'ja:*) 'jaz', **ča** (*'ča:*) 'tja, stran', **jako** (*'ja:ku*) 'zelo', **več** (*'več*) 'že', i 'in'; *'xo:mo se 'pu:zat* 'pojdim se sankat', *'ka: 'ja: z'na:n* 'kaj jaz vem', *ne z'na:jo* 'ne vedo'. V Trnovem pri Ilirski Bistrici imamo na primer **čizme** (*čizme*), toda **oče** (*'u:če*) in **streha** (*s'tre:ixa*).

V vasi najdemo tudi zanimiva hišna imena, na primer **Oštirjevi** (*Oš'ta:rjovi* ← *ošta'rija* 'gostilna' ← it. *osteria*) ali **Dopo lavore** (*'Do:po la'vo:re* 'po delu' ← it. *dopo lavoro*). Pri napovedovanju časa uporabljajo drugačen način od osrednjeslovenskega: namesto *ob pol desetih* rečejo na primer *ub de'vja:tix in 'po:u* (← it. *alle nove e mezzzo*).

Besedilo

Prvi zapis je iz knjige Sabine Pugelj *Vile bile: dolina Reke od Ilirske Bistrice do Zabič in Hrušice*,¹³ drugi zapis pa je po posnetkih za knjigo v fonetično transkripcijo prepisala Tjaša Jakop,¹⁴ informator je bil Miran Udovič (roj. 1942).

Cesta Dolenje – Jelšane

V samih Jušanah je bla pa – mostá dolenjskiga nej bəlu. Tan pər Piéki se je šlu, je še – so vidni sledovi cejste, ki je šla počasi duōli proti Jarku, tən na približno istəmi mejsti, kəmə̀r je must, in se je potem vzdigənlū proti Bernardet guōri, naravnost guōri, stara vas, ki grə guōri. Zglicēda, da je bil ta must narjen takrat, tisoč uōsamstu šestišesdesetiga. Prašanje, no – ne bom riēku sigurnu. Ku so to rekonstrukcijo nərđili veliko ceste, je bla velika rekonstrukcija, so ovinke

sekli in so škarpe šiérili i kaj jas znan. In takulé. In v vasi je šla puōt odzguōrej h ciérkvi, nej šla skuži vas naravnost. V prvotni stanji. Puōtlje, ne znam katiériga leta, so pa nərđili v sami vasi naravnost proti pokopališču. Od severa proti jugu, no. Sedanja pa je več triéta varianta. Ta, ki grə zdej duōla. Tu je triéta varianta, ki grə. In vas se je zmiérām duōli pomikala, vsaka tista, ki je pəršla nova, je šla duōli. Tāku.

Miran Udovič, Jelšane 2006.

Jušāne – Jelšane; Piék – domače ime in gostilna v Dolenjah; Jarək – meja med Dolenjami in Jelšanami

U'sa:mix Ju'sa:nax je b'la: pa – mos'ta: do'le:jn'skiga 'ne:j bə'lu. 'ta:n pər 'Pi:əki se je š'lu:, je še – so 'vi:dnī sle'do:vi 'ce:jste, ki je š'la: po'časi 'duo:li proti 'Ja:rkū, 'tə:n na prib'li:žnu 'i:stəmi 'me:jsti, 'kə:mər je 'mu:st, in se je po'te:m uz'di:gənlū proti Bernardet 'guo:ri, 'pu:ət, na'ra:unost 'guo:ri, s'ta:ra 'pu:ət u 'va:s, ki g'ri:ə 'guo:ri. zg'li:əda, da je 'bi:u 'ta: 'mu:st nar'je:n 'tə:krat, 'ti:soč 'u:əsamstu 'ši:əsti'ši:əzdesetiga. pra'sa:ne, 'no: – ne 'bo:m 'ri:əku si'gu:rnu. ku so 'tu: rekon'stru:kcijo 'nərđili ve'li:ku 'ce:jste, je b'la: ve'li:ka rekon'stru:kcija 'tu, so o'vi:nke 'se:kli in so š'karpe 'ši:ərli i 'kaj 'ja:s z'na:n. in ta'ku:le. in u 'va:s je š'la: 'pu:ət 'guo:re x 'ci:ərki, 'ne:j š'la: s'ku:zi 'va:s na'ra:unost. u pər'vo:tni s'ta:nji. 'puo:t'le, ne z'na:n ka'ti:əriga 'le:ita, so pa nar'di:li u 'sa:mi 'va:s na'ra:unost proti pokopa'li:šču. od 'se:vera proti 'ju:gu, 'no: se'da:na pa je več t'ri:əta var'ja:nta. 'ta:, ki g'ri:ə z'dej 'duo:la. 'tu: je t'ri:əta var'ja:nta, ki g'ri:ə. in 'va:s se je z'mi:əram 'duo:li po'mi:kala, u'sa:ka 'ti:sta, ki je pər'sla 'no:va, je š'la: 'duo:li. ta'ku.

Zaključek

Jelšanski govor je – kot ostali notranjski govori – nekoč spadal v dolenjsko narečno skupino (tudi tu se je razvil diftong *e:i*, na primer *č're:jvu*, *ku'le:inu*, *ne've:ista*, *s'le:ip*, *t're:ibux*), a je zaradi okupacije Italije ter posledično močnega stika in vpliva primorskega narečja prevzelo primorske narečne značilnosti in tako danes spada v primorsko narečno skupino, čeprav ima to narečje v primerjavi z ostalimi v primorski narečni skupini najmanj primorskih značilnosti in najmanj romanizmov.¹⁵

Krajšave in kratice

D = dajalnik, ed = ednina, I = imenovalnik, M = mestnik, m. sp. = moški spol, mn. = množina, nov. = novejša, O = orodnik, prid. = pridevnik, R = rodilnik, s. sp. = srednji spol, SLA = Slovenski lingvistični

¹³ Pugelj, *Vile bile*, str. 302.

¹⁴ Zahvaljujem se Sabini Pugelj za posredovanje posnetka.

¹⁵ Prispevek je nastal v okviru projekta i-SLA – Interaktivni atlas slovenskih narečij (L6-2628, 1. 9. 2020–31. 8. 2023, ARRS in SAZU, <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/i-sla-interaktivni-atlas-slovenskih-narecij>) in programa Dediščina na obrobjih: novi pogledi na dediščino in identiteto znotraj in onkraj nacionalnega (P5-0408).

atlas, star. = starejše, T = tožilnik, ž. sp. = ženski spol; bav. nem. – bavarsko nemško, ben. – beneško, nem. – nemško, furl. – furlansko, hrv. – hrvaško, istr. – istrsko, it. – italijansko, srvnem. – srednjevisokonemško, psl. – praslovansko.

VIRI IN LITERATURA

Boerio, Giuseppe: *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Giunti editore, 1856.

Doria, Mario in Noliani, Claudio: *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trieste: Il Meridiano, 1987.

ESSJ = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika* I: A–J, Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1977 (1976); II: K–O, Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1982; III: P–Š, dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan, Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1995; IV: Š–Ž, avtorji gesel France Bezljaj, Marko Snoj in Metka Furlan, uredila Marko Snoj in Metka Furlan, Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.) – Založba ZRC (zal.), 2005; V: *kazala*, izdelala Marko Snoj in Simona Klemenčič, Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.) – Založba ZRC (zal.), 2007.

Furlan, Metka: O nastanku slovenskih parov tipa *žrd* : *žrk*. V: *Globinska moč besede*: red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici (ur. Marko Jesenšek). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, 2011, str. 46–56 (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 80).

Jakop, Tjaša: Govor vasi Jelšane (SLA T156) na skrajnem jugu notranjskega narečja. *Jezikoslovni zapiski* 19, št. 2, 2013, str. 139–147.

Logar, Tine: *Trnovo pri Ilirski Bistrici (T155): Gradivo po vprašalnici za SLA* (rokopis), 1952.

Logar, Tine: *Slovenska narečja*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, 1993.

Logar, Tine in Rigler, Jakob: *Karta slovenskih narečij*; priredila Tine Logar in Jakob Rigler na osnovi Ramovševe dialektološke karte slovenskega jezika, novejših raziskav in gradiva Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU; svetovalec za narodno mejo V. Klemenčič; izdelal Geodetski zavod SRS, kartografski oddelek; merilo 1 : 350.000; Ljubljana: DDU Univerzum, 1983 (stenski zemljevid). (S ponatisi.)

Manzini, Giulio in Rocchi, Luciano: *Dizionario storico fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria*. Rovigno: Centro di ricerche storiche Rovigno, 1995.

Pirih, Alenka: *Govor Trnovega pri Ilirski Bistrici* (diplomska naloga). Ljubljana, 1984.

Pirona, Giulio Andrea in Carletti, Ercole in Battista Corgnani, Giovanni: *Il Nuovo Pirona: vocabolario friulano, aggiunte e correzioni riordinate da Giovanni Frau*. Udine: Società filologica friulana (1935, 1972, 1996), 2001.

Pugelj, Sabina: *Vile bile: dolina Reke od Ilirske Bistrice do Zabič in Hrušice*. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2012 (Zbirka Glasovi, knjiga, 41).

SES = Snoj, Marko: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan, 2016. Dostopno na portalu Fran.si (<https://fran.si/>).

SLA 1 = *Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezn, družina)* 1: atlas in 2: komentarji (ur. Jožica Škofic et al.). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011 (Jezikovni atlas). Dostopno na portalu Fran.si (<https://fran.si/>).

SLA 2 = *Slovenski lingvistični atlas 2: kmetija*, 1: atlas in 2. komentarji (ur. Jožica Škofic et al.). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016 (Jezikovni atlas). Dostopno na portalu Fran.si (<https://fran.si/>).

Snoj, Marko: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Založba Modrijan, 2009.

S U M M A R Y

The local dialect of the village of Jelšane

The local dialect of the village of Jelšane is one of the Inner Carniolan dialects that belong to the Littoral dialect group. In the article, it is presented at three different levels: phonological, morphological, and lexical. The dialect only uses pitch accent after it has lost quantitative contrasts. In addition, the dialect has preserved the soft consonants *č*, *š*, *ž* (e.g., *x'č*: 'daughter', *'nu:č* 'night', *s'ri:čča* 'luck', *p'lu:ča* 'lungs', *'ka:šāl* 'cough', *s'ku:la* 'hole, pit', *'ta:lar* 'plate', *lo'ba:na* 'skull', *'ni:va* 'field', *s'vi:na* 'pig'). Whereas neuter nouns keep the original gender in the singular (e.g., *'gə:rlu* 'throat, n sg', *'me:istu* 'town, place, n sg', *u'si:əs* 'ear, n sg') and the plural (e.g., *'ua:kna* 'windows, n pl', *u'si:əs* 'ears, n pl'), they are masculinized in the dual (e.g., *d'va: 'uo:kna* 'two windows, m du'). The dual form is only used with masculine nouns and adjectives; with feminine nouns and adjectives as well as all verb forms, the plural is used instead of the dual (e.g., *d've:ij 'dua:bre 'tja:te* ('two good aunts, f pl'); *sno se poro'čili* ('we (two) got married')). A notable part of its vocabulary consists of borrowings, especially Romanisms (e.g., *butiga* 'shop', *frmenta* 'corn', *kušin* 'pillow', *škaline* 'stairs', *zerman* 'cousin', and *zermana* 'female cousin').

ISSN 0023-4923 (tiskana izdaja)
ISSN 2670-6865 (spletna izdaja)
UDK 94(497.4)